

**INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH
SPECIALPEDAGOGIK**

”ALLA FÅR ÅKA MED”

Ett arbete om att förändra samspelet i leken

Maria Johansson och Cecilia Kruse

Kurs: Kvalitetsarbete genom aktionsforskning (PDA107)
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: Ht/Vt/2014-2015

Innehållsförteckning

Förutsättningar	3
Kvalitetsarbetet	3
Kopplingar till mål och styrdokument	4
Förkunskaper.....	4
Processen	5
Kartläggning	5
Frågeställning.....	6
Aktioner	6
Aktion 1: Introducera sagan ”Alla får åka med”.	6
Aktion 2: Mindre grupper under den fria leken.	7
Aktion 3: En närvarande och deltagande pedagog i varje rum.	7
Verktyg	8
Aktion 1, 2 och 3.....	8
Loggbok	8
Observationer	8
Resultatbeskrivning.....	9
Analys.....	9
Gemensam upplevelse	9
Mindre grupper gynnar samspelet	10
Betydelsen av en närvarande pedagog.....	10
Reflektion	11
Gemensam reflektion.....	11
Marias individuella reflektion	12
Cecilias individuella reflektion.....	14
Referenslista	16
Bilaga 1	17

Förutsättningar

Vi är en kommunal förskola med Reggio-Emilia inspirerad filosofi. Pedagogerna här har vidareutbildats under några år genom litteratur, studiebesök på Reggio förskolor och föreläsningar. Några av pedagogerna har varit i Italien och studerat pedagogiken på nära håll. Förhållningssättet gentemot barn, föräldrar och kollegor är mycket viktigt. Allas lika värde, tillgänglig miljö, barns inflytande och ett utforskande arbetssätt är något vi arbetar för.

Vi har nyligen flyttat från en paviljong till en nybyggd lokal och blivit en treavdelningsförskola. Avdelningarna är lika stora till ytan med tre rum och har även tillgång till en gemensam ateljé och ett gemensamt torg.

Arbetslagen på den här förskolan har bildats av pedagoger ifrån de olika förskolorna i området. Det har tagits hänsyn till att det funnits kända pedagoger för barnen på respektive avdelning. Avdelningen som vi arbetar på är en yngrebarnsavdelning med 18 barn i åldern 1-2 år. Det arbetar fyra pedagoger här varav tre är förskollärare. Vidare finns det en avdelning med 22 barn i åldern 3-4 år, här arbetar tre pedagoger varav två är förskollärare. Det finns också en avdelning med 5-åringar och där finns 20 barn. Här arbetar tre pedagoger varav två är förskollärare. Arbetslagen kommer att ha ett roterande arbetssätt, vilket innebär att någon av pedagogerna följer den del av barngruppen som flyttar till en ny avdelning. Detta gör man för att skapa trygghet för barnen samt för att pedagogerna ska få inblick i alla avdelningar.

Kvalitetsarbetet

Varje avdelning har varannan vecka kvalitetsplanering fyra timmar på förmiddagen eller eftermiddagen. Då har förskolan kvalitetsavlösare som tar hand om avdelningens barn under tiden pedagogerna planerar. Vi reflekterar här över arbetet med barnen såsom projekt eller grupper. Vi utgår från en systematisk kvalitetspärm som vi arbetar efter i vårt område. I den finns mallar till tankekartor, observationsprotokoll m.m. Därefter så kan det föras diskussioner om förändring av rutiner, miljö eller det enskilda barnet. Upplägget av pärmerna är utarbetad 2012 av förskolechefer och pedagoger i vårt område. Fokus utgår här ifrån läroplanen och kommunens mål som vi sedan planerar och arbetar efter. Pärmerna stärker vårt systematiska kvalitetsarbete genom att alla i förskolan arbetar efter samma form och uppföljs med utvärdering och analys. Genom pärmerna använder vi oss mycket av läroplanen vilket medför att vi kvalitetssäkrar vårt arbete och fullföljer vårt uppdrag. Lpfö 98 rev.2010 formulerar att "Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barnens utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras".

Var tredje måndag har hela området ledningsgrupp. Då träffas en representant från varje avdelning på förskolorna i området tillsammans med förskolechefen. Här tas viktiga frågor upp som rör förskolorna i området.

En gång i månaden träffas de fackliga ombuden för en samverkansträff med förskolechefen. Här diskuteras ekonomi, personalfrågor och arbetsmiljö.

Varje månad har vi en gemensam APT som sker på kvällstid. Denna träff innefattar även övriga förskolor i området samt dagbarnvårdarna. Föräldrarna har inflytande i verksamheten genom ett föräldraråd som träffas efter vårt APT tillsammans med en pedagog och förskolechef.

Vi har även planeringsdagar då hela förskolan stänger och vi har möjlighet att få kompetensutveckling, planera för kommande läsår, diskutera utvecklingsområden och utvärdera verksamheten.

Kopplingar till mål och styrdokument

Styrdokumenterna som vi arbetar efter är skollagen, läroplan för förskolan (Lpfö-98rev.2010), Varbergs kommuns effektmål och vår likabehandlingsplan. Varbergs kommun har effektmål som alla förskolor i kommunen ska arbeta mot. Plattformen i dessa styrmål innehåller tre huvudrubriker att förhålla sig till. Dessa är:

Min roll och betydelse för den lärande organisationen: ”systematiskt kvalitetsarbete genom aktionsforskning – att med stöd i vetenskaplig kunskap och egen erfarenhet genomföra utvecklingsarbete i den egna verksamheten”

Bästa möjliga möte för lärande: ”vi ser barnen som kompetenta och med en vilja till utveckling och lärande. Barnen erövrar kunskap och erfarenheter med alla sinnen i det sociala samspelet”

Tillsammans skapar vi en lärande organisation: ”vi arbetar systematiskt för en kvalitet som säkerställer att vi har barnens bästa i fokus”.

I vårt team har vi synliggjort dessa mål genom ett symboliskt träd. På varje avdelning har vi utifrån observation av barngruppen sedan valt att arbeta med en gren av trädet, och brutit ner målet i mindre bitar.

Förkunskaper

Vi pedagoger hade under hösten observerat att barnen ibland hade svårt att interagera och samspela på ett positivt sätt med varandra i den fria leken. Barnen var olika samspelsbenägna och hade kommit olika långt i sin språkutveckling. Vi såg att barnen interagerade med varandra och försökte kommunicera och samspela med varandra trots att de hade olika sätt att göra detta på. Några samspelade endast med ett fåtal barn i gruppen och oftast i samma grupperingar. Ibland lyckades de nå fram med sitt budskap eller att samtala med varandra, men ibland lyckades de inte. Det vi också observerade var att några barn gärna använde oss pedagoger som samtalsstolar istället för att prata direkt till sina kompisar. Det här medförde att det då och då uppstod konflikter och missförstånd mellan barnen. Konflikterna skedde oftast när barnen hade fri lek samtidigt på avdelningen samt vid övergångar mellan aktiviteter.

Processen

Kartläggning

När vi i arbetslaget började fundera över vad vi ville aktionsforska kring, gjorde vi en tankekarta över möjliga utvecklingsområden. Rönnerman (2012) skriver att genom att skissa en tankekarta över vad som görs i praktiken gör man den synlig och det finns möjligheter att enas om ett område för förbättring. Ämnena kändes många såsom miljön, den fria leken, tysta barn, språk, mötesplatser, matsituationen, samlingen och hallen var ord som kändes relevanta. Det som vi beslutade oss för var att titta på den fria leken och barnens interagerande med varandra då denna pågick.

Under en stor del av dagen så har barnen fri lek där de får möjlighet att bearbeta sina upplevelser och intryck, få utlopp för sina fantasier, drömmar och funderingar. Att leken är fri betyder dock inte en frånvaro av en vuxen, utan vi pedagoger finns tillgängliga för att hjälpa, stötta och utveckla leken. I den fria leken får barnen möjlighet att uttrycka sig både verbalt och kroppsligt. Barnen lär sig demokrati, solidaritet och det sociala samspelet. Genom leken utvecklas barnet till en egen individ. Detta styrks av Vygotskij i boken *Lekens möjligheter* av Gunilla Lindqvist (1996). Han menar att det är leken som är den viktigaste formen att utveckla sitt medvetande om världen. Leken handlar också om önskeuppfyllelse. Barnet kan i leken realisera orealistiska önskningar. Vygotskij ser således leken som den viktigaste källan till utveckling av tanke, vilja och känsla och i leken är de inte särskiljda från varandra. Dessutom visar forskning på små barns samspel som E. Johansson (2010) gjort på att barn tar olika mer eller mindre plats i leken, de utvecklar underförstådda och etiska överenskommelser som ger dem olika handlingsutrymmen och möjligheter att handla. Även faktorer som ålder, genus, fysisk och psykisk styrka spelar in. Kari Pape (2001) skriver i sin bok att när man talar om social kompetens är det omöjligt att bortse från leken. Lek har en central ställning i barns sociala liv. Att vara med och leka kräver god förmåga att umgås med andra och samtidigt bidrar leken till att den förmågan stärks. Därför kan man betrakta leken både som ett mål och som ett medel i arbetet med social kompetens.

Målet som vi valde att titta särskilt på i vår barngrupp utifrån våra observationer det här läsåret blev social kompetens. I måldokumentet ”Plattform för Varbergs förskolor” står det att ”Barnen erövrar kunskap och erfarenheter med alla sinnen i det sociala samspelet.”

Detta får vi stöd för i vår egen läroplan för förskolan Lpfö98 (rev.2010). Under normer och värden ska arbetslaget stimulera barnens samspel och hjälpa dem att bearbeta konflikter samt reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra. Vidare står det att förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra. Under utveckling och lärande står att arbetslaget ska samarbeta för att för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling.

Vi anser att barn gynnas av att tidigt lära sig ett positivt fungerande socialt samspel. Därmed läggs grunden för social kompetens som barnen kan få användning för i framtiden. Vi

pedagoger har också ett ansvar att hjälpa barnen att bygga goda, sociala relationer och ge barn verktyg att samspele på ett positivt sätt samt att själva vara goda förebilder i verksamheten.

Frågeställning

Vår frågeställning blev: *Hur kan vi pedagoger tillsammans med barnen förändra samspelet i den fria leken?*

Aktioner

Vi har valt att göra dessa aktioner på avdelningen:

- Introducera sagan ”Alla får åka med”
- Mindre grupper under den fria leken.
- En närvarande och deltagande pedagog i varje rum.

Aktion 1: Introducera sagan ”Alla får åka med”.

För att förstärka och förtydliga vårt budskap till barnen att alla barn var välkomna att vara med i leken så valde vi att använda oss av boken *Alla får åka med* av Anna-Clara Tidholm, vilket även rimmade väl med vårt gemensamma projekt saga i förskolan. Boken riktar sig till 2-3 åringar och handlar om gemenskap och vikten av enkel, vardaglig samvaro. En liten flicka kör sin blå lastbil och tar med sig många passagerare: en hängig tomte, en grubblande gris, en pojke som ramlat, en frusen hund och en ledsen nalle. Tillsammans far de hem till flickans hus och har kalas. Texten berättar om var de gör och deras känslor. Berättelsen handlar om att alla får åka med. Bokens innehåll knyter an till barnens vardagliga erfarenheter, vilket ger möjlighet för barnen att utvidga berättelsen och dra egna slutsatser.

Boken har funnits på avdelningen en längre tid och har varit populär bland barnen. De har ofta tagit boken och satt sig för att titta på bilderna och gärna velat att vi pedagoger ska läsa för dem.

Vi läste boken *Alla får åka med* tillsammans med barnen i mindre grupper, så att alla barn fick ta del av boken. Därefter tog vi fram rekvisita till sagan: en lastbil och en tygpåse med alla figurerna i. Lastbilen var så pass stor att alla figurerna fick plats. Detta fick sedan stanna kvar i verksamheten som ett nytt lekmaterial, som barnen fritt kunde använda i leken. Figurerna bidrog till att skapa möjligheter för barnen att relatera till innehållet i bilderboken.

Figurerna ur sagan har vi laminerat och satt upp på väggarna för att skapa något för barnen att relatera till och samtala om.

Syftet med sagan var att inspirera och uppmuntra barnens empatiska förmåga samt ta hänsyn till och vilja att hjälpa andra. Enligt barnpsykologen Öhman (1998) utvecklar barn inte sin omsorgsförmåga, medkänsla och empatiska handlingskraft om vi pedagoger inte uppmuntrar den.

Aktion 2: Mindre grupper under den fria leken.

Under den fria leken lät vi delar av barngruppen gå iväg och ägna sig åt en styrd aktivitet tillsammans med en pedagog, vilket gjorde det möjligt för de övriga barnen att leka i en mindre grupp. Dessa mindre grupper såg olika ut från gång till gång. Barnen fick möjlighet att leka i olika konstellationer vid de här tillfällena.

Syftet med denna aktion var att barnen fick större yta att leka på och färre att förhålla sig till. Vilket vi ansåg gynnar leken och barnens möjlighet att interagera med varandra och att de även kunde utmanas i att ta nya kontakter.

Aktion 3: En närvarande och deltagande pedagog i varje rum.

Rummen på avdelningen består av ett rörelserum, ett byggrum samt ett rum i rummet som vi kallar för "Huset".

I rörelserummet består leken av hopp, dans och motoriska utmaningar. Barnen vill gärna ha musik och hoppar gärna i pölen. Det finns möjlighet att bygga en liten motorikbana med kuddar. Det finns tillgång till sjalar, bollar och ballonger att leka med.

Byggrummet består av byggmaterial i olika former såsom pappror, tågbanor, duplo, byggmagneter, mjuka klossar, stora trådrullar och bilar. Här bygger barnen gärna högt med klossarna, bygger mönster med byggmagneterna och leker med tågbanan och bilarna.

"Huset" består av spis, diskbänk, bord o stolar, porslin, mat, dockor, docksäng och utklädningskläder. Här sker den största delen av barnens rollek. De lagar mat, dukar, sköter om bebisar och klär ut sig. Den leken förflyttar sig gärna ut till övriga rum på avdelningen. Barnen leker att de går och handlar eller har picknick.

Vid den fria leken befann sig en pedagog i varje rum på avdelningen. Vi som pedagoger hjälpte barnen att benämna vad som skedde i leken och gav, vid behov, förslag på hur leken kunde utvecklas vidare.

Syftet i den här aktionen var att stötta barnen i deras lek och finnas där som en trygghet. Vi fungerade även vid behov som en inspirationskälla i leken för att få den att fortsätta. Kari Pape (2001) skriver att en aktiv vuxen är en vuxen som inte bara är fysiskt närvarande, utan som ser och hör, visar förmåga att agera och vara rättvis, kan trösta när det behövs, hjälpa när man behöver hjälp, och som kan lyssna när man vill förmedla något. Hon skriver också att de vuxna måste arbeta för att ge alla barn möjlighet att uppleva sig själva som deltagare i en social gemenskap. Vidare menar hon att pedagogerna ofta har förutsättningar för att se vad som behövs för att ett barn ska lyckas skaffa sig lekkamrater och så småningom vänner.

Verktyg

Aktion 1, 2 och 3

Vi har valt att använda oss av loggbok och observationer som verktyg under den här aktionsforskningen. Eftersom vi pedagoger har varit delaktiga i aktionerna kände vi att loggbok och observationer var det som passade oss bäst. Vi förde också kollegiala samtal runt det insamlade materialet under vår gemensamma planering. Vi har valt bort intervjuer, eftersom det kan vara svårt att ställa bra frågor och att få till en situation som känns naturlig för barnen, som är i åldern 1-2 år. Filmning ansåg vi inte heller passa, eftersom vi då behövde vara två pedagoger på samma plats, vilket kändes resurskrävande.

Loggbok

För att kunna ta del av pedagogernas egna reflektioner efter ovannämnda aktiviteter skrevs loggbok. Björndal (2005) menar att man skapar en djupare förståelse för något som skett genom en skriftlig reflektion och att man systematiskt då också sätter av tid för reflektion av den egna praktiken.

Observationer

Vi gjorde observationer av andra ordningen, enligt Björndal (2005). Pedagogerna observerade under tiden som den pedagogiska aktiviteten skedde och var inte det primära utan en komplementär sidouppgift. Syftet med observationerna var att pedagogerna skulle kunna se vilka barn som samspelade med varandra och på vilket sätt.

Resultatbeskrivning

Analys

Vi har observerat den fria leken samt fört anteckningar och reflekterat i våra privata loggböcker under fyra veckor. Därefter har vi strukturerat upp, renskrivit och diskuterat loggboksanteckningarna och observationerna genom kollegiala samtal i arbetslaget under våra kvalitetsplaneringar.

Mönster som vi tittat efter i vårt analysarbete är: empatiska handlingar, samspel (vem leker med vem, bredvidlek eller rollek) samt betydelsen av en närvarande pedagog.

Gemensam upplevelse

Det som skett är att pedagoger och barn delat en gemensam upplevelse kring sagan. Öhman (1998) menar att ”utifrån perspektivet att stärka barns empatiska förmåga ger sagan underbart goda och rika möjligheter”. Hon menar också att barnen får möjlighet till inlevelse i olika rollkaraktärer, unika möjligheter till identifikation och att bearbeta sitt känsleregister. Alla barn på avdelningen har fått möjlighet att relatera till sagans innehåll och dess figurer och vi har fått något att samspela kring. Nya gemensamma samtalsämnen har skapats. Barnen har pratat om figurerna från sagan som de sett uppsatta på väggen inne på avdelningen. Ett barn har i leken uttryckt: ”Pojken ramla, nallen gråter och pekat mot bilderna på väggen.

Barnen har lekt tillsammans med det nya lekmaterial som tillförts i barngruppen, de har stoppat i figurerna i lastbilen eller in i huset. Om ett barn har börjat leka med materialet så har fler anslutit sig efter hand och då delat figurerna, lastbilen och huset mellan sig. Öhman (1998) menar att ”det är glädjen över den delade upplevelsen som bär lekens utveckling vidare”.

Vi har sett att några barn visar på empati gentemot sina kompisar. T ex så var Anna ledsen för att hon ville ha ner gosedjuret som fanns på Beates hylla. Det var dags för barnen att gå på vila och att få ha sitt gosedjur och napp var viktigt. Gosedjuret var inte något som vi pedagoger sett att Beate haft med sig tidigare. Anna grät häftigt medan Beate höll i gosedjuret. Pedagogerna frågade Beate om det var hennes gosedjur. Beate nickade men såg lite förvånad ut. Pedagogerna gick för att ta reda på om någon visste vem gosedjuret tillhörde. Anna var jätteledsen. Då räckte Beate över gosedjuret till Anna. Det visade sig att gosedjuret hade hamnat på fel hylla och Beate visste nog inte själv först att det inte var hennes då det faktiskt låg på hennes hylla. Men hon såg att Anna var ledsen och förstod att det var hennes.

I ateljén har barnen tillsammans målat en lastbil som vi placerat på väggen i rörelserummet där vi även har samling. Barnen och pedagogerna har satt upp foton på sig själva i lastbilen som symboliskt visar att vi är tillsammans. Under samlingarna har barnen pekat mot väggen och lastbilen och sett sig själva men även de andra barnen och pedagogernas foton och även nämnt dessa vid namn. Precis som titeln på boken vi använt i vår första aktion och titeln på vårt arbete har vi pedagoger tillsammans med barnen implementerat meningen ”alla får åka med” och ”vi är här, tillsammans på förskolan”. Detta är något som vi även använt under andra delar av dagen att ”alla är med”.

Mindre grupper gynnar samspelet

De mindre grupperna har gett barnen utrymme för lek, eftersom färre barn vistats på samma yta. Detta har genererat att de har fått färre att förhålla sig till i leken. Det vi har sett är att barn som inte har haft sin ”bästa” kompis närvarande har skapat nya kontakter. Öhman (1998) skriver att det kan vara nödvändigt att dela barnen i mindre grupper för att ge dem möjligheter att etablera nya lekrelationer till barn de inte skulle valt att själva i första hand. Hon menar också att den mindre gruppen syftar till att skapa trygghet och överblickbarhet för barnen.

Tysta barn har börjat öppna sig samt vågat ta kontakt med sina kompisar. Flera barn väljer att leka med kompisarna före att vara nära oss vuxna, vilket förut varit vanligt förekommande. De barn som förut inte deltagit i leken, utan suttit i knät eller hållit hand, leker nu tillsammans med de andra barnen.

Det vi sett är att barnen rört sig mellan rummen. Särskilt leken i ”Huset” har rört sig till övriga rum. Barnen har lekt picknick, handlat och skött om bebisar.

Barnen har lekt tillsammans och pratat med varandra. Leken har utvecklats till rollek med bl.a. kojbyggen. Barnen har valt att leka med varandra istället för stillasittande aktiviteter såsom pärla, pussla och ”noppa”.

Betydelsen av en närvarande pedagog

Det har visat sig avgörande för leken att pedagogen stannat kvar i rummet. T ex om telefonen ringt eller något annat distraherat, så att pedagogen behövt lämna rummet, har leken tagit slut.

Vi har sett att om en pedagog deltog i leken blev den attraktiv för barnen.

Att pedagogen uttalat vad som skett i leken har bidragit till att barnen förstått vad som pågått och accepterat att andra agerat i den lek som leks. T ex observerades Maja som byggde med pappror på höjden. Lisa satt i knät och studerade Majas bygglek. Bygget rasade för Maja och pedagogen uttryckte: oj, nu rasade det! Maja bygger på nytt upp bygget, men når till slut inte högre. Lisa reser sig ur pedagogens knä och går fram till Maja och försöker hjälpa till att bygga, men allt rasar igen. Maja accepterar att Lisa deltar i bygget och leken fortsätter och utvecklas.

Genom att vi som pedagoger agerat förebilder i konfliktsituationer har barnen har tillägnat sig strategier för att försöka lösa konflikter själva i leken. T ex om ett barn leker med en docka och ett annat barn vill ha den, så kan det första barnet erbjuda en annan docka istället. Kari Pape (2001) skriver i sin forskning att det är viktigt att vara tillgänglig och stötta barnen i olika situationer de upplever under dagen. Hon skriver också om vikten av att barnen ges tillgång till empatiska modeller och förebilder samt att barnen lär sig av hur vi vuxna är emot varandra och barnen i de vardagliga situationerna, så kallad medinlärning.

Reflektion

Gemensam reflektion

Vi har en gemensam upplevelse av sagan att relatera till även under den fria leken. Genom sagan har det skapats en trevlig atmosfär bland barnen. Innehållet i sagan speglar en empatisk handling, flickan hjälper de andra figurerna när de ramlar, är ledsna eller fryser. Vi har sett att barnen visar empati på olika sätt, t ex lagt filt över dockorna så att de inte ska frysa, hjälpt varandra när någon tappat något eller tröstat när någon varit ledsen. Vi kan dock inte styrka att detta kommit från arbetet med sagan, eftersom vi dagligen arbetar med de sociala relationerna i barngruppen.

I vårt arbete med sagan har vi fokuserat på att arbeta **tillsammans**, vi har benämnt att vi skapar **tillsammans** i ateljén och att vi alla **tillsammans** åker på utflykt och att vi vid högtider äter alla **tillsammans** på hela förskolan. Vi har även implementerat under vår samling på avdelningen att ”alla får åka med” när vi pratat om lastbilen på väggen med allas foton i.

Detta har skapat en vi-känsla i gruppen, där även övriga förskolan ibland innefattas.

Det nya lekmaterial i form av sagolådan har genererat nya möten och det i sin tur nya relationer. Materialet har öppnat upp möjligheter för de barn som haft svårt att ta kontakt med de andra barnen i gruppen. I och med att det funnits flera olika karaktärer i sagan, så har det funnits många roller att ta. Sagolådan har skapat många nya möten, som i sin tur utvecklat nya relationer. Att tillföra materialet har i detta fall haft en positiv effekt på kompisrelationerna i barngruppen. Genom att barnen fått en relation till en ny lekkamrat, så har dessa även vid ett senare tillfälle haft lättare att knyta an till varandra. Detta anser vi gett barnen större möjlighet att känna empati för varandra.

Genom att skapa mindre grupper har barnens lekmöjligheter ökat. De mindre barnen tar för sig och utforskar miljön på egen hand. De äldre barnen som leker rollekar får möjlighet att låta den leken få ta plats. Även rutinsituationer såsom, matsituation, hallsituation och övergångar har genomsyrats av att vi delat in barnen i mindre grupper. Även här har vi sett en positiv effekt, barnen har färre att förhålla sig till och inflytande genom att de kan få den tid de behöver till t ex påklädning, handtvätt och toalettbesök.

De närvarande pedagogerna är den aktion som betytt mest för arbetet och som vi menar svarar bäst på vår frågeställning. Vi märker att barnen stannar i leken och att barnen kan samspela med varandra inom samma lek. Att vi pedagoger har funnits nära och verkligen kunnat stanna kvar hos barnen har skapat trygghet. De behöver inte avbryta leken eller regelbundet försäkra sig om att den vuxne finns kvar. För oss pedagoger har detta medfört att vi nu kan vara mer à jour med vad som sker i barngruppen och känna av stämningar som råder. Det gör att vi pedagoger också kan göra insatser som kan underlätta för relationsskapandet i barngruppen eller upptäcka fler utvecklingsområden.

Vårt arbetslag har lagt stort fokus på att vara närvarande i barnens lek. Genom att vi befunnit oss i olika rum med olika barnkonstellationer har vi alla kunnat skapa goda relationer till

varandra. Detta har genererat att barnen har kunnat ty sig till alla vuxna och inte bara den som skolat in dem.

Barn med ett utvecklat språk är inte detsamma som att leken flyter på utan missförstånd. De kan istället välja att sluta prata med sina kompisar och ta något som någon annan leker med just då. Men i och med att det finns en närvarande pedagog som kan förklara situationen och uppmuntra till ett positivt samspel så minimeras dessa tillfällen.

Under våren har vi präglats av mycket sjukdom bland både personal och barn. Detta har medfört att vi har haft många olika vikarier och att barngruppen ibland varit liten. Insamlandet av data har påverkats av detta faktum, observationsmaterialet blev inte så omfattande som vi förväntat oss.

Eftersom vi varit två pedagoger som gått aktionsforskningskursen samtidigt och dessutom gjort vårt utvecklingsarbete tillsammans har vi kunnat föra kollegiala samtal och reflektera tillsammans under hela arbetets gång vilket varit en stor förmån.

Vår barngrupp har efter vårt projekt formats till en trygg barngrupp där barnen socialiserat sig med varandra och oss pedagoger. Att vara en närvarande pedagog i leken har vi sett gynnat gruppen positivt. Detta arbetssätt är något som vi fortsätter med till hösten och som även kan överföras på andra barngrupper.

Marias individuella reflektion

Min resa började i höstas då jag fick ett erbjudande från min chef om att gå kursen aktionsforskning. Aktionsforskning är en kurs som Varbergs kommun satsat på i många år och att ta del av kursen kändes som en del i min yrkesroll som förskollärare. Det fanns några i området som tidigare gått kursen och några av mina nya kollegor skulle också ta del av utbildningen.

Genom att vi startade hösten i nya arbetslag i de gamla lokalerna så fanns det inte någon möjlighet att påbörja ett utvecklingsarbete där. Den nya förskolan stod färdig och vi låg i startgroparna för att flytta dit. Vi observerade barngruppen, skolade in nya barn och arbetade efter de gamla rutinerna som redan fanns på avdelningen. Mitt eget fokus då, när det gällde aktionsforskningen, låg på att förkovra mig i den litteratur som vi skulle ta del av i kursen. När vi sedan flyttat in i den nybyggda lokalen startades ett arbete med att finna nya rutiner och arbetssätt som vi i arbetslaget kunde enas kring.

Den nya barngruppen bestod av barn från tre olika förskolor/daghem samt några ny inskolade barn. Att arbeta med gruppen så att den blev trygg kändes naturligt i det här läget. Vi behövde skapa en atmosfär där barnen kände sig trygga och fick en tillit till alla oss vuxna. Genom vårt arbete med aktionsforskningen så satte vi verkligen barngruppens behov i fokus. Vad behövde förändras eller förbättras, vad behövde vi fundera över eller utveckla? Mål från våra styrdokument som vi strävade mot satte vi upp efter att vi observerat barngruppens behov. Dessa synliggjordes som en trädgren i vår hall så att föräldrarna kunde se hur vi arbetade med dem. Målen från våra styrdokument blev inte mindre viktiga genom det här arbetssättet utan istället gav det oss ytterligare fokus på vad vi gjorde.

Konsten att smala av vårt utvecklingsområde så det blev mätbart var inte helt lätt. Det fanns så mycket vi ville göra. Vi diskuterade många olika förslag i arbetslaget innan vi hittade något som vi tyckte kändes rätt. Mårdsjö Olsson (2010) skriver att det finns en stor ambition att genomföra en bra verksamhet och då använda sig av många aktiviteter. Det är dock inte självklart att verksamheten blir bättre. Hon menar också att det är hur mötet mellan förskollärare och barn gestaltas som är det avgörande för barns lärande. Vi pedagoger kände att det var tryggheten hos barnen som var det viktigaste att få till.

Skriva loggbok eller dagbok har varit ett bra sätt att dokumentera sitt eget handlande och beskriva vad som hänt. I loggboken har man kunnat skriva ner händelser som man annars skulle glömma. Loggboken har då blivit ett underlag att använda sig av vid diskussioner och reflektioner i arbetslaget. Det har ibland dock varit svårt att hitta tiden eller formen för det men skrivandet har gjort att man fått syn på sina egna kunskaper och kunnat fundera över hur man kunnat gå vidare. Rönnerman (2012) menar att dagboksskrivande i samband med aktionsforskning är ett redskap för att följa det egna tänkandet och handlandet i verksamheten.

I arbetet med aktionsforskningen har jag fått mer kännedom om analysarbetet. Förut så analyserade vi vårt resultat. Men genom aktionsforskningens sätt att arbeta så har vi analyserat våra observationer, loggböcker, foton och här hittat mönster eller gemensamma nämnare. Utifrån det har vi fått vårt resultat och därifrån sedan kunnat utveckla vårt arbete vidare.

Aktionsforskning kändes lite som ett ”nygammalt” arbetssätt för mig. Att utgå från något i praktiken, pröva något nytt och sedan relatera den nya kunskapen till de egna erfarenheterna. Tänket att förändra en miljö, eller situation, som ej fungerar eller behöver förändras då barngruppen har ett annat behov har varit ett sätt att arbeta hos oss förut. Jag kände igen mycket, men det strukturerade och fördjupade arbetssättet att systematiskt följa en förändring fanns inte tidigare. Aktionsforskningen kännetecknas av praktikerns frågor leder processen, processen innebär att en handling iscensätts, följs systematiskt och reflekteras över i samarbete med en forskare (Rönnerman 2012). Här tar man tillvara på den kompetens som finns och samtidigt utmanas den. I mitt tidigare arbetslag arbetade vi på vår kvalitetstid med en systematisk kvalitetspärm utarbetad 2012 av förskolechefer och pedagoger i teamet. Då vi i höstas fick reda på att vi skulle arbeta med aktionsforskning som arbetssätt så användes pärmen mer sällan av oss och den blev inte längre det levande verktyget som den var förut. Det vi gör idag är att använda oss av vissa mallar i pärmen bla tankekartor. Det kommer till hösten att finnas en ny mall att arbeta efter som ska passa aktionsforskningens sätt att arbeta.

De kollegiala diskussionerna med min kollega som också läste kursen och som jag gjorde arbetet med har varit mycket givande för mitt eget lärande och vårt utvecklingsarbete. Diskussionerna i vår tvärgrupp under handledningstillfällena gav tid till att diskutera något som man funderat över och det har varit givande att höra hur de andra i gruppen arbetat. Det har i sin tur gett mycket idéer och tankar när de beskrivit sina avdelningar och hur de gått till väga i sitt område. Genom handledningstillfällena så har vi inte alltid fått svaren på våra frågor men kommit till insikt genom att vi fått frågor tillbaka av vår handledare. Detta har i sin tur lett till att vi sett hur saker hängt samman eller sett det ur ett annat perspektiv. Rönnerman (2012) skriver att handledningen har betydelse för att lärarna ska upptäcka sina egna tankar, få tankar och handlingar prövade mot kollegernas erfarenheter och utmanas av teorier, vilket kan bidra till en ökad självkänsla och medvetenhet i arbetet. Det har varit

många tankar och ”ordvrängeri” innan vi kommit fram till där vi är nu. Just att få ta del av andras synpunkter och reflektioner över vårt eget arbete har gjort att det utvecklats positivt och i en riktning som inte skulle skett annars.

Läsåret som gått har präglats av stor förändring för oss alla på förskolan. Det har tagit sin tid att sätta rutiner, arbeta in sig i arbetslagen, barngrupperna och de nya lokalerna. Detta arbete pågår fortfarande men är något som behöver och får ta tid. Det har varit ett tufft men också ett otroligt lärorikt och roligt år. Att gå kursen har gett mig mer värdefull kunskap i min yrkesroll och i mitt arbete med barn. Jag har genom vårt projekt sett fördelen med att utgå från ett barnperspektiv och vara en medforskande pedagog. Det är en styrka att så många har läst aktionsforskning på förskolan samt i området i övrigt. Detta gör förhoppningsvis att fler kan arbeta så här och att sättet att arbeta med aktionsforskning blir till något som består.

Cecilias individuella reflektion

När jag i höstas blev erbjuden att gå kursen aktionsforskning var jag tveksam. Vi stod inför en stor förändring i vårt team med flytt till ny förskola, nya arbetslag och utmaningen i att få allt att fungera. Med det i åtanke var jag inte helt säker på att jag skulle klara båda, men vid närmare eftertanke kände jag att det skulle vara en spännande utmaning och ett led i min utveckling som pedagog och den chansen ville jag inte missa. Aktionsforskning är det sätt som vi i vårt team ska använda för att kvalitetssäkra vår verksamhet och att få ta del av den kunskapen kändes motiverande.

Kursen aktionsforskning har både bekräftat och förnyat mina tankar om verksamhetsutveckling. Även innan kursen utförde vi förbättringsarbeten i vår verksamhet. I likhet med aktionsforskning observerade vi pedagoger ett förbättringsområde eller något vi ville förändra, diskuterade fram möjliga insatser för förbättring/förändring, prövade dessa och försökte se någon form av resultat. Det som saknades var fördjupningen, att systematiskt följa processen, analysera och att knyta arbetet till forskning.

En aspekt som jag ser skiljer vårt gamla sätt att utföra vårt systematiska kvalitetsarbete mot det nya, aktionsforskning, är att man förut utgick från målen och att man nu, i aktionsforskningen, istället utgår från verksamheten och sedan knyter an till målen. En annan är att man analyserar det material man samlat in genom verktygen, istället för att analysera resultatet, vilket vi gjort förut.

En insikt som jag tar med mig i mitt fortsatta kvalitetsarbete på förskolan är att när man väljer ett utvecklingsområde är det viktigt att tänka på att förbättringsarbetet omfattar både barn och pedagoger. Det är pedagoger och barnen tillsammans som är verksamheten, därför bör vi arbeta med förbättringsområdet tillsammans.

I vårt utvecklingsarbete ser jag, att genom att utföra observationer, skriva loggbok och föra kollegiala samtal, så har vi pedagoger ett stort ansvar för att relationer skapas och finns på förskolan. Genom de verktyg vi använt, har vi upptäckt att vi kan hjälpa de barn som ännu inte hittat något gemensamt intresse att finna detta. På så sätt har vi genom verktygen också skapat förutsättningar till att relationer påbörjas.

De kollegiala samtalen har jag fått en ny syn på genom utbildningen, att de har så stor betydelse för arbetet har jag tidigare inte reflekterat över. Nu ser jag att det är av stor vikt att föra dessa samtal i arbetslaget kontinuerligt, eftersom man tillsammans både bidrar till och också får en större bild av verksamheten, vilket gagnar kvalitetsarbetet. Alternativ eller komplement till de kollegiala samtalen i arbetslaget ser jag skulle kunna vara en gemensam loggbok, där pedagogerna delar med sig av vad man observerat i verksamheten och reflektioner kring det. Att få ta del av andras pågående utvecklingsarbete och de diskussioner och reflektioner som uppstått under de tillfällen vi kursdeltagare och handledare träffats har varit en inspiration och ett stöd i arbetet med aktionsforskningen.

Att vi har varit två pedagoger från samma arbetslag som skrivit tillsammans genom aktionsforskningen ser jag som en fördel. Min förhoppning hade varit att vi nu fortsatt att arbeta tillsammans och utvecklat ett arbetssätt i vårt gemensamma arbetslag, men vi kommer att arbeta i varsitt arbetslag efter sommaren. Fördelen med det är att kunskapen sprids, dock ställer det krav på den som gått utbildningen att föra kompetensen vidare i en vardag som redan kan kännas tidspressad. Jag menar att det är viktigt att utbilda fler i aktionsforskning, så att vi tillsammans kan hjälpas åt med det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheten.

Det ska bli spännande att fortsätta arbeta med aktionsforskning som metod för vårt systematiska kvalitetsarbete. I det här utvecklingsarbetet har vi befunnit oss i en lärandefas, där vi ibland känt oss förvirrade och då haft svårt att samtidigt vidareförmedla kunskapen vi erövat till våra kollegor i arbetslaget. När vi startar upp i höst har vi hela kursens innehåll med oss från början och förhoppningsvis ökar det både förmågan att förmedla kunskapen vidare och förmågan att leda arbetet framåt. En utmaning blir att utföra det systematiska kvalitetsarbetet på mindre tid än vad vi haft till förfogande i det här arbetet. Vi går från en heldag till ett par timmar i veckan. För att kunna utföra arbetet behöver vi hitta en nivå och form som stämmer överens med tillgången på tid.

Referenslista

- Bjørndal, C. R. (2005). *Det värderande ögat. Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.
- Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Mårdsjö Olsson, A-C. (2010). *Att lära andra lära: medveten strategi för lärande i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Pape, K. (2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Rönnerman, K. (2012). *Aktionsforskning i praktiken - förskola och skola på vetenskaplig grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I., & Johansson, E. (2010). *Förskolan – arena för barns lärande*. Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 (rev. 2010)*. Stockholm: Fritzes.
- Tidholm, A-C. (2004). *Alla får åka med*. Stockholm: Alfabetabok.
- Varbergs kommun, (2014). *Plattform för Varbergs förskolor*.
<http://www.miun.se/siteassets/forvaltning/samverkan/run/run-riksdagar/run-riksdag-2015/presentationer/plattform-for-varbergs-forskolorpdf>
- Öhman, M. (1998). *Empati genom språk och lek*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1

